

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitate ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

D. Thomæ sententia statuit res esse præsentēs realiter Deo in æternitate,
non tamen simul, aut semper. cap. 15.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

tur, prout significat simultatem loci, falsa est propositio: non enim simul in eodem situ coexistit Deus pluribus locis, cum non possint esse plures in eodem: si vero accipiat prout significat simultatem durationis, vera est propositio, quia in eodem nunc non solum aeternitatis, sed temporis coexistit Deus pluribus locis distantibus. Verum in hoc sensu inepta est comparatio: ut enim inseruiret ad institutum, opus erat ut Deus ratione immensitatis esset simul loco cum rebus loco distantibus, ita ut Conimbricæ esset praesens Olyssipponi, & rebus inibi existentibus, quemadmodum à quibusdam dicitur esse simul praesens secundum durationem rebus praeteritis, ac futuris pro eo ipso tempore, quo coexistit praesentibus. Ex dictis constat argumentum Scoti, si solum intendat probare Deum ratione aeternitatis non coexistere rebus pro eo tempore, quo non sunt, verum, & recte concludere: & quoad hoc eadem est ratio immensitatis, & aeternitatis, ut patet ex dictis. Si vero intendat ostendere res creatas non coexistere, aut esse praesentes aeternitati ipsi in se abstrahendo ab hoc, vel illo tempore, non concludit: quoniam, sicut quodvis corpus, ubique sit, dicitur esse praesens Deo ratione immensitatis, & nusquam illi abesse, ita creatura in quacunque mora temporis sit, dicitur esse praesens, & nusquam abesse aeternitati.

XVII.
Aureol.

Ad secundam & tertiam, respondet idem Aureolus non esse creaturam antecedere tempore esse eiusdem: at vero aeternitatem simul existentem attingere & non esse, quod praecedit, & esse quod sequitur: atque adeo ex hoc non tolli creationem, quia res futura non est pro nunc, sed erit aliquando in actu respectu virtutis creaturae: quae actualitas nunc ab aeternitate attingitur. Et idcirco duae illae rationes non valent: quoniam ita procedunt, ac si poneretur res creatas coexistere aeternitati, prout eminenter continet praeteritum, & praesens, & prout ipsis coexistit: non sic autem ponitur, sed tantum prout habet vim, qua actualiter attingit futurum. Quae responsio quatenus recurrit ad aequipollentiam durationis successivae in aeternitate, idonea est, ut mox explicabo: quatenus vero indicat aeternitatem simul attingere non esse rei praecedens, & esse subsequens, non est admittenda, ut plenius constabit cap. 17. Respondet itaque ad secundum, supponi falsum in argumento: nempe futura, quatenus futura, & pro eo tempore, quo nondum sunt actu sed futura, esse secundum esse reale praesentia Deo: nam sunt praesentia aeternitati se-

cundum se considerata, quatenus est duratio indivisibilis sine determinatione ad tempora, in quibus non sunt: ut sic autem abstrahunt à ratione futuri. Eodem quoque vitio laborat tertium argumentum: supponit enim futura coexistere Deo nunc, hoc est in praesenti instanti temporis, quod est falsum: neque à D. Thom. aut villo ex eius discipulis asseritur, ut amplius constabit cap. sequenti.

Ad argumentum Durand. neganda XVIII. est sequela. Ad cuius probationem respondetur maiorem propositionem esse veram, si coexistentia duorum cum uno tertio sit adaequata, & utrumque ipsorum respondeat illi tertio, secundum omnem extensionem durationis illius, tam formalem, quam virtuale, falsam vero si sit inadaequata. Quod patet à simili exemplo: Etenim pedes, manus, & caput coexistunt secundum locum animae rationali, sibi tamen minimè coexistunt, sed distant secundum locum, quoniam non coexistunt adaequate animae. Argumentum vero, quo eadem maior ostenditur, eadem solutione dissolvitur: nam, si neutrum ex duobus ita coexistit uni tertio, quin alterum quoque illi coexistat pro omni durationis extensione tam formali, quam virtuali, habent mutuam coexistentiam inter se: si vero id solum verum est respectu durationis realis, non vero extensionis virtualis, non habent. At vero, ut patet ex superioribus, coexistentia, siue praesentia rerum cum Deo in aeternitate non est adaequata, sed inadaequata: & idcirco non sequitur ex illa, ut res tempore, ac duratione discretæ coexistent inter se.

D. Thomae sententia statuit res esse praesentes realiter Deo in aeternitate, non tamen simul, aut semper.

CAPITULUM XVI.

Explicata re ipsa superest dicendum de I. sententia D. Thomae, quem plerique auctores impugnant, quasi dixerit res omnes esse praesentes Deo in omni tempore: imò inter ipsos eius discipulos controuersia est, quae nam fuerit eius mens. Capreolus enim 1. d. 36. quaest. vn. art. 2. Ferrar. lib. 1. contra Gent. cap. 66. in explicatione sextae rationis. Caietan. 1. p. quaest. 14. art. 13. §. Ad has obiectiones, Ambrosius

Cathe-

Catherinus.

S. Thom.

Catherinus opuscul. de præscientia & providentia Dei. Cap. 4. & alij Thomistæ recentiores asserunt D. Thom. existimasse omnia simul præsentialiter coexistere Deo in æternitate: id vero suadet ex verbis ipsius D. Thom. sic vero ait citato loco contra Gentes in 6. ratione, *Quid quid in quacunque parte temporis est, coexistit æterno quasi præsens eidem, etsi respectu alterius partis temporis sit præteritum, vel futurum: æterno autem non potest aliquid præsentialiter coexistere nisi toti, quia successionis durationem non habet: Qui locus non potest intelligi solum de præsentia obiectiva, secundum quâ res terminat actum visionis divinæ, per hanc enim res non dicitur coexistere Deo videnti: sed de reali, quæ res est in se ipsa. Et confirmatur, quia eo modo asserit D. Thom. ea, quæ sunt in tempore, esse præsentia æternitati, quæ ait quædam ipsorum respectu diversarum partium temporis esse præterita, vel futura: hæc vero sunt præterita, vel futura secundum proprium esse reale: ergo secundum id asseruntur à D. Thom. præsentia æternitati. Accedit quod ibidem asserit æternitatem præsentialiter adesse cuilibet tempori, vel instanti temporis ex eo, quod esse æternum nunquam deficiat: æternitas vero non adest præsentialiter tempori secundum esse cognitum, quasi sit in intuitu temporis, hoc enim non est cognitio, aut potentia cognoscens, sed tantum secundum esse reale, quia ipse esse nunquam deficit. Et confirmatur ex fundamento eiusdem rationis, quod est huiusmodi. Proportio æternitatis ad totam temporis durationem est, sicut proportio indivisibilis, quod est extra continuum, ad ipsum continuum: v. g. qualis est proportio centri, quod est extra circumferentiam, ad quodlibet punctum in circumferentia designatum: sed hæc proportio est secundum esse reale existentie centri ad puncta circumferentie: ergo etiam proportio æternitatis ad tempus est secundum realem præsentiam, & coexistentiam. Denique tota illa ratio 6. ex eo concludit divinum intellectum in sua æternitate intueri quasi præsens, quidquid successivè sit in tempore, quia intelligere Dei successionem non habet, & est totum simul, ac semper permanens: quæ ratio supponit divinam intellectionem ratione suæ indivisibilitatis, & permanentie coexistere rebus omnibus successivis: & propterea ad ipsas secundum propriam, & realem existentiam terminari.*

II.

Capreol.
Caietanum.
S. Thom.

Idem existimavit Capreol. & Caiet. colligi ex verbis D. Thom. 1. p. 1. 14. art. 13. ubi inquirens, utrum, & quomodo Deus

cognoscat futura contingentia, respondet cognoscere simul: subdit autem rationem his verbis, *Quia sua cognitio mensuratur æternitate, sicut etiam suum esse: æternitas autem tota simul existens ambit totum tempus, ut supra dictum est: unde omnia, quæ sunt in tempore, sunt Deo ab æterno præsentia.* Respondent recentiores hunc locum intelligi de præsentialitate secundum esse obiectivum, non secundum esse reale: neque D. Thom. ex eo probare Deum cognoscere futura contingentia, quia sunt ipsi præsentia secundum esse reale. Primum ostendunt, quoniam cum dixisset omnia, quæ sunt in tempore, esse Deo ab æterno præsentia, addit, *Non solum ea ratione, quæ habet rationes rerum apud se præsentia, ut quidam dicunt, sed quia eius intuitus fertur ab æterno super omnia, prout sunt in sua præsentialitate,* ex quibus patet de sententia D. Thom. ea, quæ sunt in tempore, non idè esse Deo præsentia ab æterno, quia illi realiter coexistunt in æternitate, sed quia eius intuitus fertur super illa. Ex quo solum arguitur præsentia secundum esse obiectivum. Secundum ostendunt, quoniam D. Thom. ex eo probat Deum scire omnia futura, quia comprehendit omnia, quæ sunt in sua, vel creature potentia. Hæc tamen solutiones non omnino eximunt D. Thom. ab ea sententia. Nam D. Thom. eo art. inquit, & reddit causam, cur Deus cognoscat contingentia simul, & non successivè: eam vero ait esse, quia cognitio ipsius mensuratur æternitate, quæ ambit omne tempus: & ex hoc ipso colligit omnia esse præsentia Deo ab æterno, quia eius intuitus fertur super omnia, prout sunt in sua præsentialitate: quæ verba non possunt reduplicari supra præsentialitatem obiectivam: ridicule enim diceret, intuitus divinus fertur super omnia, prout sunt formaliter præsentia per eundemmet intuitum. Quapropter reduplicari debent supra aliquam præsentialitatem præviā obiectivæ, quæ sit quasi ratio, & conditio ex parte obiecti, cur divinus intuitus feratur supra res existentes in tempore: hæc autem non potest esse alia, quam præsentia siue coexistentia realis temporis, & eorum, quæ in ipso sunt cum æternitate. Secunda quoque responsio non est de mente D. Thomæ: non enim eo loco asserit idè futura contingentia cognosci à Deo, quia comprehendit omnia, quæ sunt in sua, & creature potentia: id vero manifeste constat ex eo, quod loquitur de cognitione cōtinentium, prout sunt actu, non vero prout sunt in potentia sua, vel creature: agit enim de scientia

Dei

S. Thom.
Hispalens.

Dei certa, & infallibili: ipse vero eodem art. ex instituto probat contingens prout est in sua causa, non subdi per certitudinem alicui cognitioni: quod adeo verum putat de mente D. Thom. Hispal. in 1. dist. 38. q. vn. art. 3. not. 2. in principio, vt non solum intelligi debeat in ordine ad causas proximas, sed etiam in ordine ad primam, propterea qd est causa libera, & ad vtrumlibet, idque colligit ex loco, de quo agimus, & pluribus alijs: Et confirmatur: quoniam, vt ait D. Thom. loco proximè citato, falsum est effectum contingentem esse determinatum in causa sua: quare fieri nequit, vt in ipsa determinatè cognoscatur, & ideo lib. 1. sent. dist. 38. q. vn. art. 5. in corpore sic ait, *Contingentia ad vtrumlibet in causis suis nullo modo possunt cognosci*. Ex quo patet nō existimare D. Thom. Deum scire futura, quia comprehendit omnia, quæ sunt in sua, vel creaturæ potentia. Quod patet etiam ex eo quod addit loco cit. 1. p. nempe Deum non solū cognoscere contingentia, prout sunt in causis, sed etiam prout vnumquodque eorū est actu in se ipso: cur autē hoc modo certō, & infallibiliter à Deo cognoscantur, causam reddit non penetrationem potentia, sed præsentiam in æternitate: nam penetratio potentia, in qua continetur res contingens, de mente D. Thom. non inseruit ad cognitionem certam, & determinatam existentia ipsarum, sed solum vt cognoscatur habitudo causæ ad effectum, & ratio indifferentia ad futurum: quod solum deprehendi potest ex vi penetrationis causæ non determinatæ: & lib. 1. contra Gent. cap. 66. ad finem, cum dixisset Deum cognoscere ea, quæ sunt nobis futura, secundum quod sunt in potentia sua, & in suis proprijs causis, & in se ipsis: subdit, *Nō enim Deus rerum, quæ apud nos nondum sunt, videt solum esse, quod habent in suis causis, sed esse illud, quod habent in se ipsis, in quantum eius æternitas est præsens sua indiuisibilitate omni tempore*. Ex quib⁹ verbis perspicuè cōstat mentē sancti Doctoris esse Deum minimè cognoscere certo illud esse, quod res habent in se ipsis, ob penetrationē causarum, sed ob existentiam, ac præsentiam suæ æternitatis, ad omnia tempora.

III.

Alij auctores absolute existimant D. Thom. minimè loqui de præsentia, vel coexistentia reali rerū creaturarum in æternitate, sed solum de præsentia secundum esse obiectiuum, ita Agidius in castigatorio corruptorij in 1. p. S. Thom. art. 3. Heruæus in 1. d. 38. quæst. 1. art. 16. §. 1. & nonnulli recentiores, qui pro eadem sententia re-

Syluest.

terunt Hispanensem, sed immerito, vt constabit inferius. Probat in primis quoniam 1. p. quæst. 14. art. 5. in corpore, & ad 1. & q. 2. de ver. art. 3. ad 10. docet Deum intelligere res in se ipso, non vero in ipsis rebus. Sentit ergo Deum videre res secundum potentialitatem obiectiuam, quam habent in ipso, nō vero secundum realem, quā habent in se ipsis. Secundo D. Thom. 1. p. quæst. 20. art. 2. ad 2. expressè ait creaturas ab æterno non fuisse nisi in Deo, & lib. 2. sent. q. 1. art. 5. ad 7. docet Deum præcedere mundum, nō solum natura, sed etiam duratione, nō tamen duratione temporis, sed æternitatis, quia ante mundum non fuit tempus existens in rerum natura. Ex quibus facile colligitur intentum: nam, si res contingentes semper fuerunt præsentibus Deo in æternitate, fuerunt vtique ab æterno. Item, si fuerunt semper in æternitate, impossibile est vt Deus præcesserit illas duratione æternitatis, quæ repugnant doctrinæ traditæ, à S. Thom. locis citatis. 3. idem. S. Doctor asserit res futuras nō esse nunc, vt patet in 1. dist. 38. quæst. vn. art. 4. ad 2. vbi ait non scire Deum esse nunc ea, quæ erant post mille annos, sed solum scire esse futura tunc, & quæst. 12. de ver. art. 3. ait futura contingentia, antequā sint, præexistere in duobus, nempe in præscientia diuina, & in causis creatis, quarum virtute adducuntur in esse: ergo de mente D. Thom. contingentia non fuerunt ab æterno præsentia Deo secundum propriam, ac realem existentiam: tunc enim cognosceret illa vt præsentia non vt futura, quod 1. loco ait: & ipsa existerent alibi, quā in præscientia diuina, & proprijs causis, quod negat, q. illa de veritate. Vltimo existimat Syluest. esse hanc sententiam expressam 1. Syluest. 2. quæst. 91. art. 1. ad 1. vbi sic ait D. Thom. *Ea, quæ in se ipsis non sunt, apud Deum existunt in quantum sunt ab ipso cognita, & præordinata*. Vbi non cognoscit aliam existentiam rerum, quā vel in se ipsis pro tempore, quo sunt, vel in notitia, & præordinatione diuina. Deinde addit Syluest. & nonnulli recentiores, credendum non esse D. Thom. tenuisse sensum inexcogitabilem, irrationabilem, & contra communē sententiam.

IV.

Apud Thomistas circa sententiam D. Thom. quædam sunt certa, quædam versantur in controuersia. Certum in primis est non omnia contingentia esse nunc præsentia Deo secundum esse reale existentia, si Syncategorema, nunc, significet differentiam temporis presentis, hoc expresse aiunt non solum Agidius, Heruæus, & Syluest. sed etiam alij Thomistæ, vt notauit cap.

cap. præcedenti quorum aliqui addunt alios auctores sine causa calumniari D. Thom. cum illum perperam intellexerint, quasi fenserit res præteritas, ac futuras esse præfentes Deo in nunc temporis præfentis, cum tamen D. Thom. id nullo modo indicarit, imò oppositū, vt ex multis locis fusè ostendit Hispalens. notab. 2. cit. ante med. certum quoque est omnia præfentia, præterita, & futura esse præfentia Deo obiectiue, quatenus terminant actus visionis diuinæ: hoc enim & fides docet, & D. Tho. frequenter asserit, nempe 1. p. q. 14. art. 5. & sæpè alibi. Verum præfentialitas obiectiua est duplex, altera in actu primo, secundum quam res dicitur præfentialiter intelligibilis, altera in actu secundo, iuxta quam dicitur præfentialiter intellecta. Et quidem ex secunda necessario colligitur prima, nō tamē vice versa, nisi ratione materiæ: quoniam actu secundo necessario presupponit primum, hic autem non necessario coniungitur cum secundo, vt patet in homine, cui sunt præfentia intelligibiliter, siue in actu primo, quæcunque representantur per species intelligibiles, nec tamen omnia cognoscit actu. In Deo vero, cuius intellectio actualis adæquat perfectæ intelligibilitati obiectiue, quidquid est vno modo præfens, est etiam altero: atque adeo, si res contingentes, quæ existunt in aliqua differentia temporis, sunt præfentes ipsi secundum esse intelligibile, quatenus, priusquam intelligantur, nostro modo intelligēdi obijciuntur intelligibiliter intellectui diuino, debent quoque esse præfentes secundum esse intellectum, quatenus actu terminant intuitum intellectus diuini.

V.

Difficultas tamen est circa præfentiam secundū hoc ipsum esse intelligibile: vtrum nimirum præter præfentiam in ipsa essentia diuina, in qua sunt intelligibiliter præfentes Deo in rationibus idealibus, detur aliqua præfentia secundum esse reale, quæ sit veluti conditio, siue ratio obiectiua, siue qua res non sit præfens Deo intelligibiliter. Quæ controuersia, quatenus pertinet ad scientiam diuinam, non est huius loci, sed solum quatenus præcisè petit vtrum detur aliqua præfentia realis rerum in æternitate. De qua dicturus hic ex instituto, de prima dico breuiter sententiam D. Thom. esse ipsam coexistentiam actualem rerum in æternitate esse rationem obiectiuam, siue conditionem, siue qua non res contingentes sunt intelligibiliter præfentes in essentia, sentit, iuxtaque D. Thom. ipsam præfentiam realem non esse rationem cognoscendi, quasi in ipsa tan-

quam in principio formali, quo contingentia intelligantur: & idē negat cognosci in se ipsis, vt patet ex locis citatis num. 3. & 1. p. quæst. 20. art. 2. ad 2. nam, cum dixisset res ab æterno non nisi in Deo fuisse, subdit, per hoc ipsum Deum cognouisse eas in proprijs naturis, *Sicut nos per similitudines rerum, quæ in nobis sunt cognoscimus res in se ipsis existentes*: Sicut ergo respectu intellectus nostri ratio, siue principium formale cognoscendi res nō est ipsa earū existentia, sed species intelligibiles, ita quoque de sententia D. Thom. præfentia rerum in æternitate non est Deo ratio, siue principium cognoscendi, est tamen conditio, siue ratio sine qua non obiectiua: quoniam Deus nō intelligit nisi id, quod est: & idē, cum res sibi præfentes intelligat, opus est vt habeant aliquē modum præfentiæ respectu ipsius, ita vt existentia realis illarum sit præfens æternitati, quod frequenter asserit D. Thom. nam lib. 3. contra Gent. cap. 154. inter princip. & med. ait futura contingentia soli diuinæ cognitioni subesse, *Quia ea in se ipsis videt, cum sint ei præfentia ratione suæ æternitatis*: Vbi ex præfentia rerum in æternitate colligit Deum videre eas in se ipsis, quod etiam docet 1. p. q. 14. art. 12. in corp. & ad 3. 22. quæst. 95. art. 1. quæst. 12. de ver. art. 12. & alijs in locis, quæ referunt Hispal. & Capreol. vbi supra.

VI.

Ex dictis patet etiam responsio ad propriam quæstionem huius loci. Dicendum est enim D. Thom. præter præfentiam obiectiuam rerū agnouisse aliam realem, quæ daretur, etiam si per impossibile fingere mus Deum nō habere notitiam cōtingentium: & idē sanctum Doctorem nō posse commodè explicari per solam præfentiam obiectiuam, sed in eius sententia admittendam præfentiam aliquam realem rerum in æternitate, ad quē modum illū intelligunt Capreol. Ferrar. Caiet. & Catharin. citati, imò etiam Hispal. notab. 2. citato, quem tamen aliqui recentiores pro opposita sententia, decepti nimirum ex eo quod illo notab. ante med. fusè probat ex sententia S. Thomæ, res non fuisse præfentes Deo ab æterno secundū aliquem modū præfentialitatis, quē in se ipsis extra Deum ab æterno habuissent, per id tamen solum negat creaturas fuisse Deo præfentes ab æterno ratione existentia, quam ab æterno habuerint, inferius autē, cum statuisset duplicem modum præfentiæ, alterū secundū esse obiectiuum, quo vix doctrinā D. Thom. 1. p. q. 8. art. 3. illud dicitur alicui præfens, quod in prospectu eius est, alterū secundum differentiam temporis præfentis cōtra diuinam a-

Capreol.
Ferrariens.
Caietan.
Catherin.
Hispalens.

preterito, ac futuro, ratione cuius res exiit in nunc durationis aeternae, nec est illi praeterita, vel futura, utroque modo ait res esse praesentes Deo, & de secundo loquens sic ait, isto modo accipiendū nomen praesentis omnes creaturae etiam futurae contingentes dicuntur esse Deo praesentes ab aeterno in Dei aeternitate. Idque confirmat ex dictis D. Thom. quorum vnum, vel alterū expendam. Primum habetur q. 2. de ver. ar. 12. in corp. Tunc aliquid cognoscitur, ut futurum est, quando inter cognitionem cognoscentis, & rei euentum inuenitur ordo praeteriti ad futurum: hic autē ordo non potest inueniri inter cognitionem diuinam, & quamcunque rem contingentem: sed semper ordo diuinae cognitionis ad rem, quamcunque est, sicut ordo praesentis ad praesens, quo loco ordinē cognitionis ad obiectum, sicut rei praesentis ad praesens, contraponit ordini praeteriti ad futurum: huic vero nō opponitur ordo cognitionis ad obiectū tanquā ad praesens solummodo obiectiue, sed ordo praesentis ad praesens secundū differentiam durationis, qua excluditur praeteritum, & futurum: ergo de hac intelligitur D. Thom. & ibidē paulō infra, Contingens, inquit, est futurum alteri rei, cui succedit in tempore, sed ipsi diuinae visioni, quae nō est in tempore, sed extra tempus, nō est futurum, sed praesens, vbi similiter praesens contraponit futuro, & in 1. d. 38. q. vn. art. 5. in corp. explicat praesentialitatem, quam habent res ad aeternam Dei cognitionem similitudine praesentiae, quā haberent quinque res contingentes sibi inuicem succedentes respectu quinque cognitionum similiter sibi succedentium, vel vnus, in quā omnes illae coalescerent: quae praesentia proculdubio realis esset, & nō tantum obiectiua, & lib. 1. cōtra Gent. cap. 66. cū fuisset vsus exemplo centri, quod aequaliter se habet ad omnia puncta circūferentiae, subdit: Quidquid igitur in quacunque parte temporis est, coexistit aeterno, quasi praesens eidem, & si respectu alterius partis temporis praeteritum sit, vel futurum. Ex quibus constat mentē S. Doctoris esse res existentes in aliqua differentia temporis ita esse praesentes aeternitati, ut nō sint illi praeteritae, vel futurae: atque adeo, cū praeteritū, ac futurum opponatur praesentiae, siue coexistentiae reali, hanc agnoscit inter res existentes, & aeternitatem. Denique ut refert Hispalens. opusculo 2. cap. vlt. sic ait puncto, quod est extra lineam, scilicet centro quodammodo simulatur aeternitas, quia cum sit simplex, & diuisibilis, & decursus temporis comprehendit, & qualibet pars temporis est ei aequaliter praesens, licet partium temporis vna sequatur aliam: Ecce quomodo nulla facta mentione visio nis, sed aeternitatis, asserit omnia illi esse

praesentia, quia omnia comprehendit, scilicet immensitate, & indiuisibilitate sua: cū itaque recurrat ad indiuisibilitatē aeternitatis, & non ad perspicacitatē intellectus diuini, signū est agere de praesentia reali, non vero de obiectiua per puram representationem in mente diuina in actu primo, vel secundo. Hae & alia referunt praedicti auctores, ex quib⁹ planē colligitur D. Thom. existimasse inter Deum, & res existentes dari aliquam rationem praesentialitatis realis secundum coexistentiam in aeternitate, ratione cuius res sint, ac dicantur praesentes Deo, & nullo modo praeteritae, ac futurae.

Relat, ut satisfiat vtriusque sententiae motiuis, quatenus aduersantur dictis. Et quidem priora suadent contingentia de mente D. Thom. esse praesentia Deo in aeternitate, nō tamen semper, sed prout responderet tempori, in quo sunt: quia tamen aeternitas est duratio indiuisibilis, ac tota simul, ex parte ipsius non est assignabile aliquid, cui res creata nō coexistat: & proinde simpliciter dicitur res contingentes esse praesentes Deo in aeternitate, & hoc solum vult D. Tho. 1. loco adducto ex lib. 1. cōtra Gent. & solum cōcluditur ex similitudine centri ad circūferentiam: quae similitudo nō est applicanda quoad omnia, sed quoad id praecise, ad quod illustrandum adducitur: scilicet, ut dicamus aeternitatē de se habere sufficiens fundamentum coexistendi praesentialiter omni tempori, idque nō secundum diuersas sui partes, sed per idē nunc indiuisibile, quod de se est aequē praesens omni tempori, sicut centrum eadē prorsus indiuisibili entitate respondet omnib⁹ punctis, quae sunt in circūferentia. Ex quo rectē sequitur tempora omnia esse praesentia eidem nunc aeternitatis indiuisibili absque successione ex parte ipsius: non tamen opus est, ut sicut centrum in eodē instanti temporis correspondet omnibus punctis circūferentiae, respondeat etiam in eadem duratione creata nunc aeternitatis omnibus temporibus. Itaque locus adductus ex lib. contra Gent. solum concludit res creatas verē coexistere Deo in aeternitate, ita ut si abstrahamus a tempore, & successione, quae res in ipso habent, in aeternitate non habeant praeteritum, aut futurum, sed solum praesens, sicut ipsum nunc aeternitatis solum est praesens sine variatione praeteriti, vel futuri. Testimonium vero sumptum ex 1. p. rectē probat dari aliam praesentiam rerum in aeternitate praeter obiectiuam, nō concludit autem hanc praesentiam conuenire similitudini, ac semper omnibus rebus, sed solum praesentia tempore, quo sunt, & pro aeternitate

VII

nitae

VIII.

itate absolute sumpta, quatenus est duratio indivisibilis tota simul, ac perfecta, cui nihil est præteritum, vel futurum: ut frequenter asserit D. Thom. ex doctrina Boëtij, & aliorum Patrum.

Primum testimonium adductum pro secunda sententia solum probat præsentiam rerum in æternitate de sententia D. Thom. nō esse rationē motuam, siue principium formale cognoscendi ipsos, quod est verissimum, & certum in doctrina D. Thom. ut constat ex locis superius adductis. Secundum solum probat mentē D. Thom. nō esse res creatas coexistere semper Deo, quod admitto: nō tamen concludit nō coexistere illi in æternitate: quæ ratione suæ immēditatis, & indivisibilitatis absque vlla successione ex parte sui coexistit rebus successivè fluentibus, & cum in diuersis partibus temporis existant termini cōtradictorii, æternitas utriusque coexistit, & quatenus coexistit vni, vel alteri dici potest præcedere alium: & quia nō esse mundi, cui æternitas coexistit, ab æterno fuit ante mundum, cui etiam æternitas coexistit, verè dicitur Deus præcedere mundum duratione æternitatis, quia mundus non est adæquate præsens æternitati. Exemplum sumi potest à duratione finita, v.g. ab hodierno die: nam abstrahendo à singulis eius partibus, & connotando totam eius durationem, verè dicitur hodie prandetur, cenatur, fit res diuina, habentur scholæ, itē prandium, cœna, sacrificium missæ, lectio sacra, coexistunt præsentia hodiernæ diei, & tamen singula horū possunt esse separata ab inuicem in diuersis partibus temporis, & comparando motū cœli diurnum cum ijs, quæ simul cum ipso non cœperunt, etiam si sint in eodem die, verè dicitur motus cœli hodiernus antecessit lectionem vespertinam non alia duratione, quam ipsius temporis diurni, quo adæquate, & ab initio mensuratur, cum tamen illa, quæ præcedit inadæquate, & post initium eadē mēsurentur. Sicut itaque ex eo quod hodiernus dies se ipso præcedat aliqua, quæ in ipso sunt, minimè colligitur illa non esse hodierna die, ita ex eo quod Deus duratione æternitatis præcedat mundum, minimè sequitur mundum non esse præsentem Deo in æternitate, sequitur tamen non esse præsentem adæquate, ita ut sit illi præsens pro omni duratione successiva, cui æternitas respondet. Ex testimonijs tertio loco adductis solum colligitur de sententia D. Thom. res non esse præsentēs Deo in æternitate considerata illam, ut respondet huic, vel illi tempori, nec in tempore, quo non sunt, falsa enim est pro-

positio, si quis ante natum Antichristum dicat, *Antichristus nunc coexistit æternitati*, & hoc solum vult cum locis citatis ait res futuras non esse nunc, terminus enim, *nunc*, respicit differentiam temporis præsentis: item cum dicit antequam sint, præexistere solum in duobus, scilicet in præscientia diuina, & in causis creatis, verba enim illa, *antequam sint*, respiciunt ordinem prioris, ac posterioris in tempore. Ad locum 12. respondeo D. Thom. non agere eo loco de præsentia, quam res habent in æternitate abstrahendo ab hoc, vel illo tempore, sed de existentia rerum in Deo pro omni tempore: hæc vero non est alia nisi illa, quæ habent in præscientia, & præordinatione diuina, pro quouis enim tempore verū est dicere, res omnes cōtingentes esse illo modo in Deo, & hæc sufficiant pro declaratione sententiæ D. Thom. quæ non discedit à communi, quam præcedenti cap. explicauimus.

Non est absolutè dicendum res contingentes esse simul, aut semper, aut ab æterno præsentēs Deo in æternitate.

CAPVT XVII.

Quamuis in doctrina tradita cap. 15. Doctores omnes conueniant, tamen circa peculiare loquendi modos est cōtrouersia, quæ versatur solum inter sectatores doctrinæ D. Thom. nam, cum is asserat res coexistere Deo in æternitate, exinde nonnulli sumpserunt occasionem vsurpandi quosdā loquendi modos, quos ceteri non admittunt. In primis vero Abulens. in cap. 11. Iosue q. 21. ait res esse simul præsentēs Deo, & consequenter rem vnā nō esse prius præsentem, quam alia præsens sit: idē significant Capreol. in 1. d. 36. q. vn. art. 2. ante solutionem argumentorū, dicens æternitatē simul attingere omnia tempora, nō successivè vnū prius, quam aliud, & Molin. 1. p. q. 14. d. 13. dicens omnia simul Deo coexistere in æternitate. Probat autem Abulens, quia duratio Dei, secundū quā res illi sunt præsentēs, est indivisibilis, nec habet prioritatem, & posterioritatem: & ideo, quātuncunque res inter se comparatæ habeant ordinē prioris, & posterioris, cum Deo tamē habent simultaneam coexistentiam. Deinde idem Abulens. vbi supra, p. 22. & addit semper esse præsentēs Deo, quod etiā admittit Richard. quod 1. art. 1. q. 1. art. 3. ad 2. Ferrar. lib. 1. contra Gent. cap. 66. §. Si autem queratur. Caiet. 1. p. q. 14. art. 13. §.

Omnij comment. I. h. c.

A a a a 2

Præterea